

Центр
національної
стійкості
та розвитку

Справедливість і безпека

Концепція реформування
системи правосуддя

Нинішня ситуація загрози

80%

українців не довіряють судовій системі

75%

не довіряють прокуратурі*

«Правила гри»

для всіх різні: замовні рішення для обраних

Низька якість та висока вартість

судових послуг

Україна входить у

ТОП-5 країн Європи

з найвищими витратами на судову систему**

52%

українців вважають, що реформа судової системи має бути рішучою та радикальною

27% —

еволюційною та поступовою

6% —

вважають, що судова система не потребує реформування*

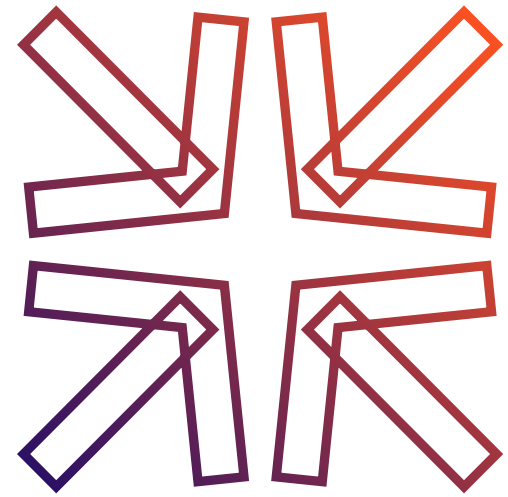
Справедливе судочинство —

ключовий запит людей та бізнесу

* За результатами опитування, проведеного на замовлення Центру Національної стійкості та розвитку (лютий 2021, 1000 респондентів на всій території України)

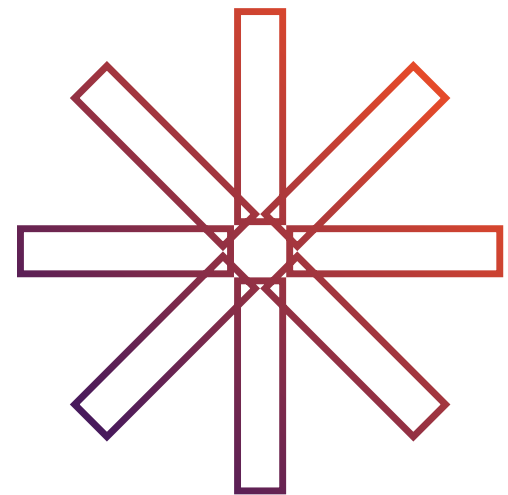
** За даними звіту Європейської комісії з ефективності правосуддя (CEPEJ), 2020 рік (дані 2018 року)

Мета

Справедливість

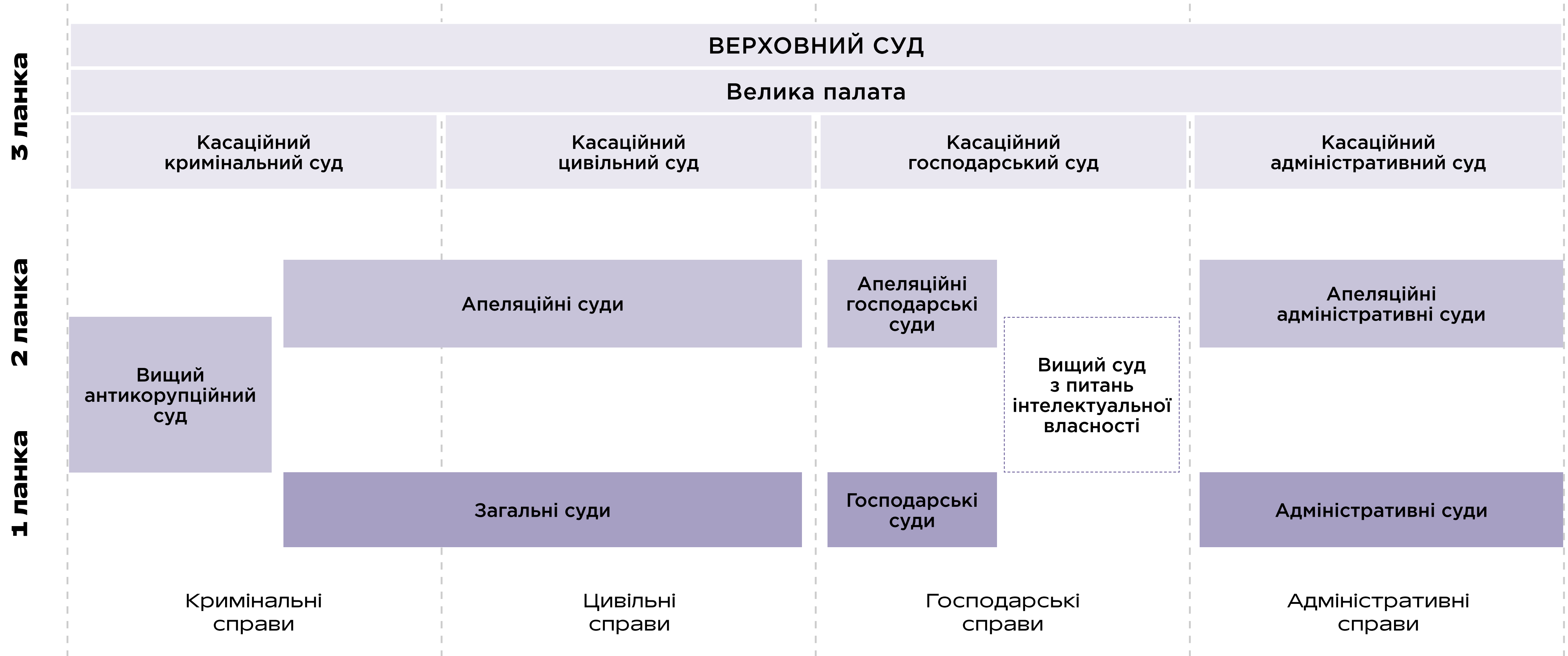
Верховенство права,
а не телефонне право

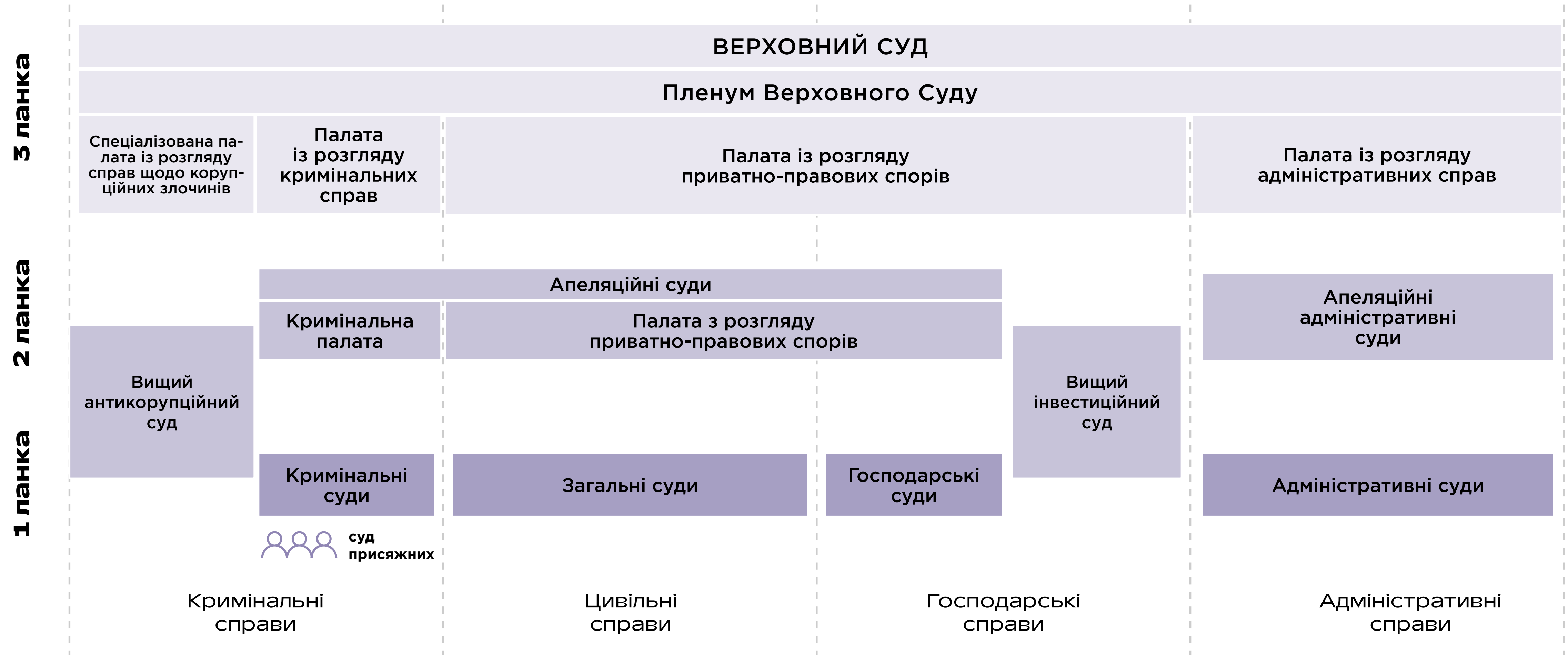
Безпека

Кримінальна юстиція на варті прав людини,
а не прокурорське свавілля

Судова система сьогодні

Нова судова система

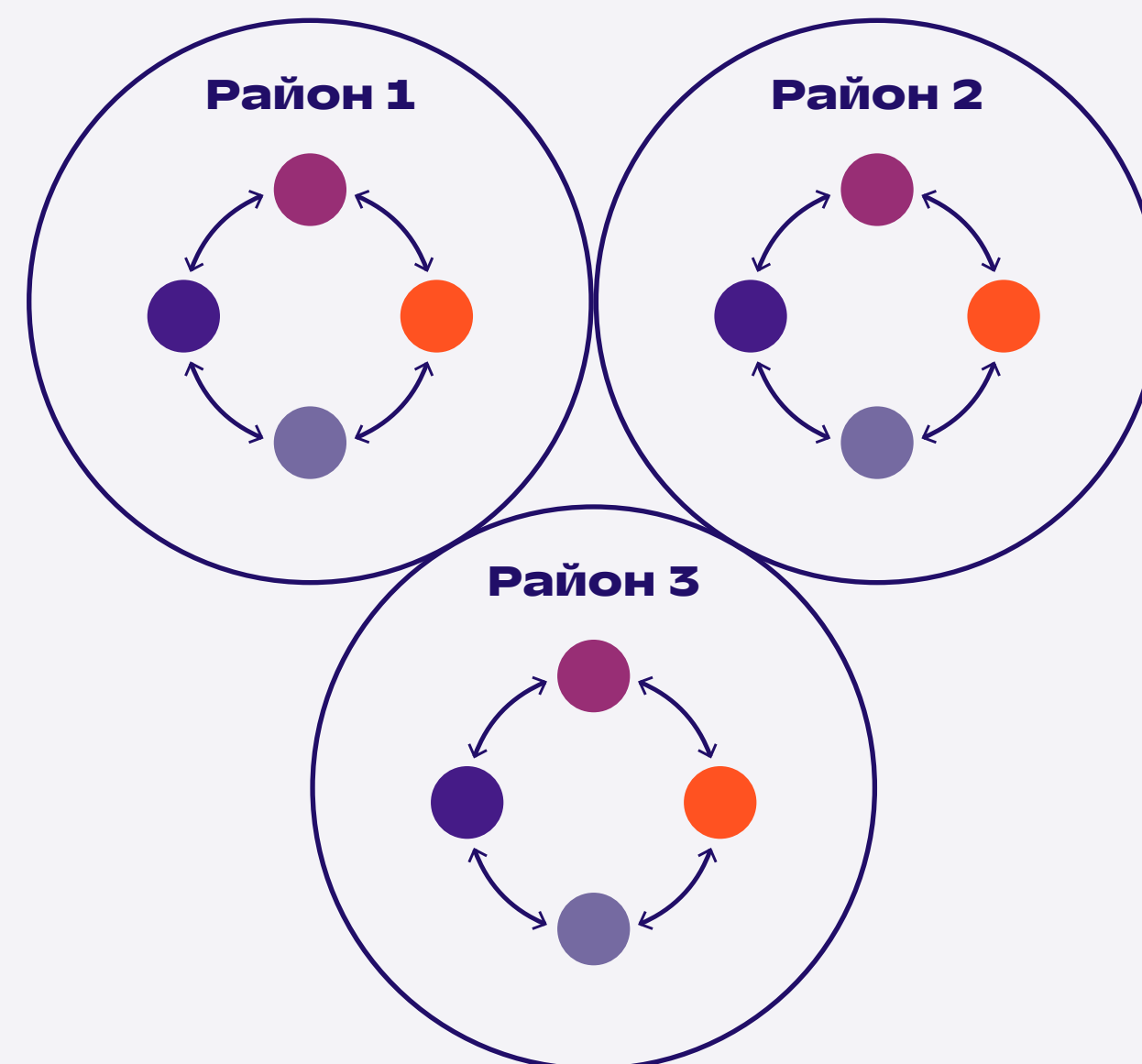

1

Нова судова система

Ліквідація кругової поруки суддів, правоохоронців та чиновників

СЬОГОДНІ

● місцева влада ● поліція ● прокуратура ● суд

Розташування судів в адміністративних центрах — разом з місцевими органами влади, прокуратурою, поліцією і т.д. призводить до утворення **корупційних альянсів за принципом кругової поруки.**

МАЄ БУТИ

Нові судові округи, які не співпадають з адміністративно-територіальним устроєм та розміщенням органів кримінальної юстиції.

При цьому має бути забезпечений принцип доступності правосуддя — зручні транспортні зв'язки для того, щоб дістатися суду.

2

Знищення суддівських кланів

Чесний доступ
до професії

СЬОГОДНІ

У судовій, прокурорській системах та в адвокатурі процвітає **клановість та родинні зв'язки**

Діюча система обмежує мобільність професійних кадрів та створює **корупційні ризики** при вступі до професій судді, прокурора та адвоката

Голови судів, так звані «судові генерали», сформували **сімейні картелі** та вертикалі «своїх людей»

МАЄ БУТИ

Нівелювання впливу голів судів. Обрання голови суду на один рік, без права займати посаду двічі поспіль

Єдиний державний іспит, успішне складання якого надає право юристам брати участь у конкурсі на посаду судді, прокурора або отримати право працювати адвокатом

3

Вирішальний голос громадськості у відборі суддів

СЬОГОДНІ

- Вища кваліфікаційна комісія суддів (ВККС) не працює близько **2 років**
- Секретаріат складає понад **250 осіб**
- У 2020 року на «роботу» ВККС було витрачено **169 млн грн**

МАЄ БУТИ

- ① **Ліквідація ВККС**
- ② Утворення у складі Вищої ради правосуддя окремих колегій:
 - Дисциплінарна колегія: розгляд дисциплінарних справ щодо суддів
 - Колегія з добору та оцінки суддів
 - Етична колегія: перевірки членів ВРП і кандидатів до ВРП на предмет доброчесності
- ③ Більшість у колегіях мають складати представники юридичної професії, **відібрані громадянським суспільством** та міжнародними експертами

Спеціалізовані кримінальні суди

СЬОГОДНІ

- **Неефективність загальних судів**, які розглядають як цивільні, так і кримінальні справи
 - Україна входить в **топ-10 країн Європи** з найбільшою тривалістю розгляду кримінальних справ
- З 2016 по 2018 роки тривалість розгляду зросла більш ніж **на 60%** і становить **271 день**

МАЄ БУТИ

Система спеціалізованих **кримінальних судів** для розгляду кримінальних справ щодо злочинів та кримінальних проступків

У цих судах функціонує **суд присяжних**

Вирішення справ про адміністративні проступки та накладення адміністративних стягнень поступово передаються до відання адміністративних органів

5

Незалежний суд присяжних

СЬОГОДНІ

Судді комунікують з присяжними
та здійснюють
вплив/тиск на них

3 присяжних

Розглядаються лише кримінальні
справи щодо злочинів, за вчинення
яких передбачено довічне
позбавлення волі

МАЄ БУТИ

Судді та присяжні
не комунікують

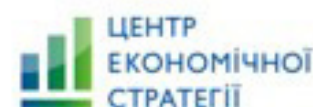
7-11 присяжних

Розширення категорій кримінальних
справ, що розглядаються за
обов'язкової участі присяжних
(наприклад, щодо особливо тяжких
злочинів)

Новий суд для захисту інвесторів

* За даними опитування інвесторів, 2020 рік

СЬОГОДНІ

Недовіра до судової системи є перешкодою №1 для інвестицій в Україну

Що, на вашу думку, найбільш суттєво
перешкоджає іноземним інвестиціям в
Україну?*

МАЄ БУТИ

Спеціалізований суд для розгляду спорів за участі інвесторів

Умови:

- однією із сторін є інвестор
- сума позову перевищує 10 млн доларів США

Принцип відбору суддів:

Відкритий конкурс.
Комісія за участі представників
громадськості та експертного
середовища з бездоганною
репутацією, які мають право
вирішального голосу

7

Оптимізація структури Верховного Суду

СЬОГОДНІ

**Велика Палата
Верховного Суду**

Вищі суди:

- Касаційний кримінальний суд
- Касаційний цивільний суд
- Касаційний адміністративний суд
- Касаційний господарський суд

Загальна
чисельність:

200 суддів

МАЄ БУТИ

Пленум Верховного Суду
(з усіх суддів Верховного суду)
*Не розглядає конкретні справи.
Формує єдину практику застосування
законодавства*

Палати Верховного Суду

- Палата із розгляду приватно-правових спорів
- Палата із розгляду адміністративних справ;
- Палата із розгляду кримінальних справ;
- Спеціалізована палата із розгляду справ щодо корупційних злочинів

**Поступове
зменшення
чисельності суддів**

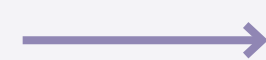
Незалежність прокурорів

СЬОГОДНІ

Кожен прокурор

- **є залежним від Генерального прокурора**
- під загрозою звільнення змушений виконувати його вказівки, які можуть бути незаконними

Запобіжники щодо звільнення прокурора **відсутні.**

Генеральна інспекція підконтрольна Генеральному прокурору

МАЄ БУТИ

Розділення функцій щодо управління системою прокуратури та повноважень щодо добору, кар'єри та звільнення прокурорів

Замість Ради прокурорів та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокуратури — **Національна рада прокурорів** у складі 11 членів: 5 прокурорів, 6 представників громадськості або міжнародних експертів

НРП проводить конкурс на посади Генерального прокурора та керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури

Органи Національної Ради прокурорів:

- ❶ Колегія з добору прокурорів
- ❷ Колегія з оцінки прокурорів та підвищення кваліфікації
- ❸ Дисциплінарна колегія
- ❹ Дисциплінарна інспекція
- ❺ Тренінговий центр прокурорів

Склад усіх колегій:

7 членів — 3 прокурори та 4 — представники громадськості. Для ухвалення рішення потрібна більшість голосів, з яких щонайменше 2 голоси від квоти громадськості

Захист прав людини у кримінальному процесі

СЬОГОДНІ

- Органи кримінального переслідування — часто з корупційних мотивів **необґрунтовано звинувачують громадян** у вчиненні злочинів
- Існують можливості для **впливу/тиску на експертів з боку слідчих** у кримінальному провадженні через те, що деякі експертні служби перебувають у структурі органів досудового слідства

МАЄ БУТИ

- ① Перенесення стадії початку кримінального переслідування до суду: **повідомлення про підозру** у вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів **погоджується слідчим суддею**
- ② Експертні служби повинні бути **виведені зі структури органів досудового слідства**

10

Захист потерпілих та свідків

СЬОГОДНІ

→ Держава практично **не виконує зобов'язань перед українцями** щодо захисту прав потерпілих від злочинів та свідків злочинів

МАЄ БУТИ

- ① **Створення спеціалізованих установ** у кожній області, які забезпечать супроводження та надання підтримки потерпілим і свідкам під час досудового слідства, розгляду справи в суді, а також після ухвалення рішення
- ② **Система компенсації шкоди**, заподіяної злочином, з державного бюджету у випадках, коли відшкодування не може бути забезпечене за рахунок винуватця злочину

Очікувані результати

Забезпечення незалежності судової системи.

Очищення системи від недоброчесних суддів.

Ліквідація суддівських та прокурорських кланів та судової мафії.

Чесний доступ у професію судді, прокурора та адвоката для людей з-поза системи.

Підвищення ефективності роботи судів.

Підвищення ефективності використання коштів на фінансування судової системи.

Неупереджене правосуддя завдяки незалежному суду присяжних.

Збільшення обсягів інвестицій в економіку України.

Ліквідація єдиновладдя Генерального прокурора.

Підвищення рівня захисту прав учасників кримінального процесу (свідків, потерпілих, підозрюваних).

Механізм реалізації запропонованої концепції

2021

ТРАВЕНЬ

ЧЕРВЕНЬ

ЛИПЕНЬ

СЕРПЕНЬ

ВЕРЕСЕНЬ

ЖОВТЕНЬ

ЛИСТОПАД

ГРУДЕНЬ

2022—2023

Презентація Концепції, публічна дискусія за участю експертного середовища, парламентарів, суддівського корпусу

Регіональне обговорення Концепції за участі представників юридичної професії та громадянського суспільства

Доопрацювання Концепції та підготовка пакету законопроектів

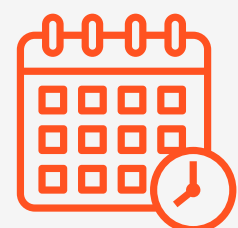
Обговорення пакету законопроектів та їх доопрацювання перед внесенням до парламенту

Розгляд пакету законопроектів у парламенті та їх ухвалення

Затвердження плану дій щодо впровадження пакету законопроектів, зокрема, щодо:

- формування нової мережі судів (січень 2022 р.);
- реорганізації Вищої ради правосуддя (утворення колегій у ВРП та Дисциплінарної інспекції, ліквідації ВККС);
- переведення та добору суддів до нової мережі судів;
- утворення Національної ради прокурорів та її колегій, Дисциплінарної інспекції прокурорів;
- утворення Національної школи правосуддя та впровадження нової системи доступу до професії судді, прокурора, адвоката.

Строки реалізації

За умови ухвалення законопроектів до 1 січня 2022 року повна реалізація Концепції можлива до 1 січня 2023 року.